

Hoewel, gelijk men weet, onze bus voor ingezonden stukken betreffende dit kerkelijk geding gesloten is, zal niemand het ons euvel duiden, dat wij het zakelijke uit zijn schrijven hier opnemen. Het belangt onze mededeeling, dat o.m. ook zijn missive eerst na de sluiting der Synode te Assen is aangekomen.

Daarvan zegt Ds Van Duin: „'t Spijt me, dat op die manier weer versterkt is de fatale indruk, welke bij ons volk gewekt was, n.l. als zou Ds Van Duin feitelijk onmaskerd zijn door het ter Synode ingekomen schrijven van enkele mindere vergaderingen, terwijl Ds Van Duin zelf met zijn verkapte „dwaalleer“ achter de schermen trachtte te blijven“.

Laten we hierop eerst mogen antwoorden.

En dan wilden we voor wat liefs, dat wij Ds Van Duin konden bevrijden van de idee, welke hem blijkbaar als met vangarmen omklemt, als zou er bij ons volk een fatale indruk omtrent hem bestaan.

Welk een verruiming zou het hem geven, indien hij zich van deze idee eens kon losmaken.

Want heusch, zó als hij meent, denkt ons volk niet over hem.

Het ziet in hem niet iemand, die „achter de schermen“ tracht te blijven.

Het beschouwt hem volstrekt niet als één, die tot slimmigheden de toevlucht neemt en achterbaks werkt.

Zoo er al enkelen mochten zijn, die zoo oordeelen, hebben wij hen toch niet ontmoet.

En die enkelen, indien ze bestaan, maken „ons volk“ nog niet uit.

Wij kunnen hem ook verzekeren, dat de Synode allerminst zulk een „fatale indruk“ van hem had en voor niets ter wereld dien bij anderen zou willen wekken.

Wat onszelf aangaat, hij heeft onze opinie in het bovenstaande, dat vóór de ontvangst van zijn brief al gedrukt stond, kunnen lezen.

Verklaren kunnen wij zijn houding niet.

Maar liever blijven wij bij dit onverklaarbare staan, dan dat wij te hulp zouden roepen een verklaring, welke zijn eerlijkheid en oprechtheid aantast.

Misschien vangt Ds Van Duin wel eens stemmen op of wordt hem soms iets overgebracht, welke hem in den waan brengen als zou er zulk een ongunstig oordeel over hem bestaan.

Doch dan zouden we hem willen raden: luistert daarnaar toch niet, gij zoudt daardoor in den waan gaan leven, die het inzicht in de werkelijkheid vertroebelt, gij zoudt zelf uw moeilijkheden buitengewoon verzwaren.

Nu ter zake.

Ds Van Duin verklaart: „Daags vóór dat de Generale Synode te Assen voor de laatste maal saamkwam, verzond ik van het hoofdkantoor te Amsterdam om 11 uur v.m. een aangeteekend stuk van denzelfden inhoud als er op mijn verzoek Vrijdagsavonds daarna in enkele dagbladen verscheen. In de Christelijke weekbladpers wilde men het blijkbaar niet opnemen. Wat de oorzaak is, dat het eerst na den Vrijdagmiddag binnenkwam na Dinsdagmorgens te zijn verzonden, schuilt voor mij in het duister“.

Eerst iets over de zinsnede: „In de Christelijke weekbladpers wilde men het blijkbaar niet opnemen“.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Gisbertus Voetius.

VI. Naar Heusden.

Wij hebben reeds vermeld, dat een groot aantal leden der kerk van Heusden in April 1615 een verzoek tot den kerkeraad richtte, om in de vacature van den tweeden predikant te voorzien door Voetius te beroepen. 't Zou te lang vallen hier te verhalen al wat de oudste predikant, Greivius, deed om te verhinderen dat hun wensch werd vervuld. Twee jaar verliepen, waarin hij bovendien steeds meer en meer zijn remonstrantische gevoelens openbaarde; en zoo ontstond een toestand, waaronder de gemeente zeer leed. Eindelijk nam de kerkeraad het besluit, opdat men niet voortdurend van eene prediking in gereformeerden geest zou verstoken blijven, een tweetal ringbroeders uit te nooigen, om in de week „aparte predicationen“ te houden. Het spreekt van zelf, dat de keus op Voetius viel; naast hem vroeg men zijn vriend en geestverwant, den predikant van het naburige Hedikhuisen, Johannes van der Rosieren. Op Donderdag den 4den Mei 1617 opende Voetius de reeks dezer weekbeurten met eene predikatie over Filipp. 1:29. Veertien dagen later deelde de kerkeraad hem mede, dat het de bedoeling was, thans het beroep op hem voortgang te doen hebben. Onmiddellijk antwoordde Voetius, dat het daarvoor te laat was, daar hij een beroep wachtende was van de doleerende kerk van Rotterdam, die hij in April drie weken had gediend en aan welke hij hoop had gegeven op eene gunstige beslissing. Toen echter de broeders hem met tranen in de oogen smeekten hem toch niet in den steek te laten, maar hen te helpen, kreeg hij een gevoel, alsof God tot hem zeide: „Doe dat“, en beloofde hij te zullen doen wat hij kon. Inderdaad ontmoette hij nog in den

Het spijt ons, dat Ds Van Duin hier onwil onderstelt.

Wij kunnen niet over andere bladen spreken.

Wij kunnen alleen voor eigen blad spreken.

En dan hebben we — gelijk Ds Van Duin weten kon — als stelregel aangenomen om iets, wat reeds in de dagbladen gestaan heeft, niet weer in „De Reformatie“ op te nemen, tenzij wij het wenschen te bespreken.

Wij mogen immers aannemen, dat al onze lezers er ook een dagblad op na houden.

Daarenboven, als wij weten of vermoeden, dat een stuk niet alleen aan ons, maar ook aan andere kerkelijke bladen gezonden wordt, plaatsen wij het evenmin. Zoo wordt o.m. aan circulaires, hoe sympathiek haar pleidooi ons vaak ook is, nimmer een plaats verstrekt. Ons blad streeft een speciaal doel na.

En dan zwijgen wij nog van ons besluit, reeds lang geleden genomen, om geen ruimte af te staan voor inzendingen, welke het kerkelijk geding raken.

Van gewil alzoo ten opzichte van Ds Van Duin is er bij ons geen sprake.

Slechts van een trouw blijven aan een vasten regel.

Voor het overige gelooven we natuurlijk de mededeeling van Ds Van Duin aangaande zijn schrijven aan de Synode van woord tot woord.

Het is ons dan ook een raadsel, dat zijn missive de Synode niet heeft bereikt.

De mogelijkheid, dat het moderamen het heeft achtergehouden, is vanzelf buitengesloten.

De schuld moet dan bij de Posterijen liggen.

Wij kunnen Ds Van Duin slechts adviseeren daarover ter bevoegde plaats te reklameeren.

Draaiend kerkrecht?

Van de zijde, welke tegen de Synode van Assen gekant is, wordt beweerd, dat de Synode in haar opvatting van het kerkrecht opnieuw is gezwenkt.

Zij zou een nieuw kerkrecht hebben ingevoerd door de zaak-Geelkerken niet terug te wijzen naar de kerk van Amsterdam-Zuid en de classis Amsterdam, maar die zelf af te handelen.

En zij zou dat nieuwe kerkrecht weer om koud hebben geholpen door zaken als die van Ds Van Duin, Ds Brussaard, Dr Van Leeuwen enz. met advies naar de respectievelijke classes terug te zenden, opdat deze verder handelen.

Het kerkrecht zou alzoo op de Synode de eigenschappen van den weerhagen hebben verkregen.

Deze bewering getuigt echter zoowel van een min helder inzicht in het Gereformeerd kerkrecht als in een min juiste onderscheiding van de bedoelde gevallen.

De zaak-Geelkerken was in haar geheel door de Classis Amsterdam en de Partikuliere Synode van Noord-Holland doorgezonden naar de Generale Synode, opdat die haar zou afdoen.

Indien de Generale Synode het beter had gevonden zich tot het geven van advies te bepalen en het overige over te laten aan de mindere vergaderingen, had haar dit vrij gestaan.

Zij kon zoowel het een doen als het ander.

In zulke gevallen moet naar Gereformeerd kerkrecht het profijt der kerken beslissen.

Naar het oordeel der Synode nu bracht het profijt der kerken mee, dat zijzelf de zaak-Geelkerken afdeed.

Van de andere gevallen was alleen de zaak-

avond van denzelfden 18den Mei de afgevaardigden van Rotterdam te Heusden. Zij vervoegden zich den volgenden dag bij den kerkeraad van Vlijmen, om bij dezen het ontslag van hun predikant te verzoeken: in den middag kwam echter eene deputatie uit Heusden met den officiële beroepsbrief, en nu maakte de kerkeraad bezwaar aan het verzoek van Rotterdam te voldoen. Te Heusden maakte men ondertusschen voort. Den eerstvolgenden Zondag, 21 Mei, verleende de magistraat zijne approbatie, waarbij echter de remonstrantgezinde leden zich onthielden. Den volgenden dag geschiedde hetzelfde door de Classis, die tevens drie broeders afvaardigde om de tegenstanders in de vroedschap tot andere gedachten te brengen. Dezen kwamen daartoe Dinsdag in de stad, doch slaagden niet. Denzelfden Dinsdag verklaarde de kerkeraad van Vlijmen zich bereid Voetius te ontslaan. Het bericht daarvan werd in den vroegen ochtend van Woensdag, nog vóór zes uur, te Heusden gebracht, en nu besloot de kerkeraad, dat Voetius onmiddellijk intrade zou doen.

Ondertusschen had Greivius niet stil gezeten. Hij had zich tot de Staten in Den Haag gewend, met het gevolg, dat hij den gouverneur der Heusdensche militie, De Hornes van Kessel, den opvolger van zijn bloedverwant van Lookeren, eene missive van de Geëmmiteerde Raden inkwam, waarin hem in algemeene termen gelast werd de rust te handhaven. Toen nu aan Greivius in den vroegen morgen vanwege den magistraat en den kerkeraad medegedeeld werd, dat Voetius zou optreden, waarschuwde hij onmiddellijk den gouverneur. Deze ontbood daarop de zooveel genoemde drie afgevaardigden der Classis, die nog in de stad waren, en dreigde dat hij Voetius „met geweld van den preekstoel zou halen“, waarop deze broeders eerst Voetius, die reeds bij de kerkdeur was, trachtten over te

Van Duin ook in haar geheel op de Generale Synode gebracht, opdat die er over zou beslissen.

Toch stond het hier weer even anders dan bij de zaak-Geelkerken.

De Classis Haarlem had Ds Van Duin reeds geschorst, wat indertijd met Dr Geelkerken niet het geval was.

Daarbij kwam, dat de Synode, gezien de verklaring van Ds Van Duin, van gevoelen was, dat de schorsing kon worden opgeheven.

Zonder twijfel had zij zelf dit kunnen doen.

Maar dan zou het den schijn kunnen wekken alsof de Classis Haarlem onrechtmatig had gehandeld en haar font door de Synode werd goed gemaakt.

Hier bracht het profijt der kerken het mee, dat de Classis, die de schorsing uitsprak, haar ook ophief.

Weer anders stond het met het geval-Brussaard.

Hier had de Classis geen maatregel getroffen, zelfs had zij deze zaak niet in haar geheel in handen van de Synode gesteld.

Wel brachten Deputaten den wensch der Classis over om in deze zaak meer licht te ontvangen, vooral waar Ds Brussaard het verlangen had te kennen gegeven, om op de Synode zijn bezwaren te doen hooren.

De Synode handelde daarop met Ds Brussaard. Op zichzelf genomen had zij thans het recht met Ds Brussaard ook af te handelen.

Maar zij oordeelde, dat het profijt der kerken voorschreef dit aan de Classis Haarlem over te laten.

Onder de meerdere motieven worde slechts dit één vermeld, dat afhandeling van de zaak-Brussaard den zittingstijd der Synode aanmerkelijk zou hebben verlengd.

Ieder gevoelt, dat een nog meer verlengde Synode niet in het profijt der kerken zou zijn geweest.

Bij de gevallen-Vermaat en Van Leeuwen hadden de betrokken Classes meegedeeld, dat zij die nog in behandeling hadden, maar dat gewacht werd op het advies der Synode.

Hier had de Synode dus alleen advies te verstreken.

Daaraan hield zij zich dan ook.

Hiervan blijkt wel, hoe de Synode in al deze gevallen de zuivere kerkrechtelijke lijn heeft gevolgd.

Sommigen pogen wel de Kerkenorde te laten bevrozen door te poneeren, dat alleen een Classis een Dienaar des Woords mag schorsen of afzetten.

Maar hierin wordt een vermechanisering van het kerkrecht openbaar.

Nergens bepaalt de Kerkenorde, dat een Classis het alleen mag doen.

Wel wordt uitgesloten, dat een nog mindere vergadering dan de Classis, een kerkeraad of een combinatie van de raden van een paar genabuurde kerken zich dit recht zouden mogen veroorloven.

Maar niet, dat deze bevoegdheid aan een meer dere vergadering dan de Classis zou zijn ontzegd.

Het kerkrechtelijke beginsel, dat meerdere vergaderingen deze bevoegdheid juist wel bezitten, is een logische konsekwentie van de bepaling in onze Kerkenorde en ligt er schier boven op.

Of de meerdere vergaderingen van deze bevoegdheid gebruik zullen maken, is aan haar wijsheid overgelaten.

Zij mogen het doen.

halen om piet te prediken, en toen dit niet gelukte, zoo spoedig mogelijk, uit vrees voor een bloedbad, Heusden verlieten. Tegelijk met hen, kwam een bode van den gouverneur Voetius ontbieden om op het kasteel te komen, doch deze doorzag de bedoeling — in den tusschen tijd zou Greivius den kansel beklimmen — en weigerde kortweg. Vóór acht uur stond hij op den kansel. Weldra kwam nu de heer Van Kessel het kerkgebouw binnen, vergezeld met eenig gevolg, en trad op het „gestoelte“ toe, waar de onderlingden zaten. Daarop ontspan zich het volgende gesprek:

Van Kessel: „Waar is de kerkeraad?“

Onderling Walewyn Jansz.: „Hier zijn er drie, de anderen zullen er na het derde gelui zijn“.

Van Kessel: „Ik belast u niet te laten prediken. Of is het uwe bedoeling possessie te nemen?“

Walewyn Jansz.: „Ja heer, dat is de bedoeling“.

Van Kessel: „Ik heb last van de Staten, om alle wanordelijkheid te weren“.

Walewyn Jansz.: „Er is geen wanordelijkheid, dan die mijnheer hier maakt. Wij zijn hier om Gods Woord te hooren, en te zorgen, dat het met goede orde geschiede“.

Van Kessel, met zijn stok naar den preekstoel wijzend: „Domine Voetius, ik belast u uit den naam van de Heeren Staten van den stoel te komen en niet te prediken“.

Voetius: „Heer, gelieve mij daarvan acte te geven, en toen mij den last der Staten“.

Van Kessel: „Ik zal het u toonen“, en tevens zich tot den Drost en eenige leden van den magistraat wendend: „Heer Drossaard, hebt gij consent gegeven, dat Voetius zou preken?“

De Drost Spierinck: „Ja“.

Generale Synode beslissen. ders dan bij

in reeds gekken niet het zien de ver-

ten was, dat

men doen. men wekken

had gehandeld goed ge-

het mee, dat k. haar ook

al-Brussaard. el getroffen,

heel in han-

der Clus-

te ontvan-

erlangen had

zijn bezwa-

s Brussaard. is het recht

der kerken

tem over te

e slechts dit

te zaak-Brus-

nerkelijk zou

erlengde Sy-

zijn geweest

uwen hadden

t zij die nog

acht werd op

ivies te ver-

in al deze

ijn heeft ge-

rde te laten

n een Classis

a of hfzetten.

deering van

t een Classis

mindere ver-

raad of een

r genabuude

veroorloven

in een meer

Maar zij moeten het niet. Dat schept juist de mogelijkheid om ieder geval op zichzelf te beoordeelen.

Zoo kan er in ons kerkelijk leven gelukkig gespecialiseerd worden en blijven wij voor de eenvormigheid met haar onvermijdelijke onbilligheden bewaard.

Het profijt der kerken dient daarbij als maatstaf. Dat leent aan ons kerkrecht zijn soepel karakter. Daarin onderscheidt het zich gunstig van het wereldlijk recht.

En dat er in die gevallen, waarin de Kerkenorde de vrije hand gaf, overeenkomstig het profijt der kerken gehandeld is, daarvan moet ieder, die de beradslagingen der Synode heeft bijgewoond, wel overtuigd zijn.

Dit is een indruk, die niet valt uit te wisschen.

Het vonnis van Prof. Haitjema.

III.

Thans ligt voor ons het referaat van Dr. Haitjema over „De Asser Synode en het Schriftgezag.”

Het geeft natuurlijk heel wat, dat in het persverslag indertijd niet stond vermeld.

Maar onze eindindruk is er niet door gewijzigd. In hoofdtrekken gaf dat verslag het referaat vrij trouw weer.

Doch waar Prof. Haitjema blijkens zijn bericht aan „De Nederlander” liever niet heeft, dat men zich op dat verslag beroept, willen wij trachten zijn artikel zoo objectief mogelijk saam te vatten en passages, waarop het aankomt letterlijk te citeeren.

Daarmee moeten we echter wachten tot wij over meer ruimte beschikken dan in dit nummer het geval is.

Hier maken wij daarom slechts een voorloopige opmerking.

Prof. Haitjema wil niet worden aangemerkt als verdediger van Dr. Geelkerken.

Hij schrijft: „Een dreigend misverstand dient vóór alles nog teruggewezen. Niemand leidt uit mijn verzet tegen de Asser Synode af, dat ik met de verdediging mijner stelling positief zou bedoelen uit te spreken, dat de in Assen veroordeelde Dr. Geelkerken, wel beschouwd, eigenlijk de belijder was, die het Schriftgezag „handhaafde.” Het zal uit de verdere uiteenzetting in dit artikel van zelf wel blikken, dat ik, door positie te nemen tegen de Asser Synode, nog geen „partijganger” word van Dr. Geelkerken, die in zijn conflict met de Gereformeerde Kerken veel meer voor den menschelijken factor in de H. Schrift en de consequenties, die deze meebrengt voor de uitlegging, op de bres stond dan voor het goddelijk gezag dierzelfde Bijbelboeken. De hartstochtelijke wijze, waarop Dr. Geelkerken bijna steeds in den inzet zijner vele verantwoordingen opkwam voor „de vrijheid van het wetenschappelijk onderzoek en van de exegese”, gaf wel eens heel begrijpelijke aanleiding tot bepaalde „Synodale” vragen, waarin de vrees tot uiting kwam, dat zich bij Dr. Geelkerken een inspiratiebegrip naar voren drong, waarbij de bedoeling van den bijbelschrijver normatief wordt gesteld in plaats van „den zin en de meening des Geestes.” Men zal mij dus wel willen gelooven, als ik zeg, dat het niet in mij opkomt, — als noodzakelijk gevolg van mijn verzet tegen de Asser Synode, — aan Dr. Geelkerken den eerepalm te gaan uitreiken en hem te gaan uitroepen als den

waren verdediger van de Gereformeerde belijdenis van het Schriftgezag.”

Op dit punt althans schijnen onze confessionele broeders meer en meer tot bezinning te komen.

Scheen het eerst, alsof velen hunner de zijde van Dr. G. kozen, thans begint het er wat anders uit te zien.

Kort geleden wezen wij er op, hoe Dr. Lingbeek zijn hand van hem aftrok.

Nu plaatst Prof. Haitjema zich vierkant tegenover hem.

In dit opzicht valt er althans eenige winst te boeken.

Dr. J. Woltjer-Comité.

Het afscheids-college van Prof. Geesink is stellig aan de oprichting van het Dr. J. Woltjer-Comité niet vreemd.

De onderstelling zal wel niet te gewaagd zijn, dat het er den stoot aan heeft gegeven.

„Men zeg!” — zoo ongeveer liet Prof. Geesink zich uit — „dat mijn portret, door de studenten mij aangeboden en dat straks in de Senaatszaal een plaats zal bekomen, sprekend is. Indien het spreken kon, zou het vragen: waarom hangt het portret van wijlen Prof. J. Woltjer hier niet?”

Indertijd, toen wij het initiatief namen tot de stichting van het Davinck-Comité, dat zich o.m. ten doel stelde het portret van mijn hooggeschatten leermeester en voorganger voor onze Senaatszaal te doen schilderen, wezen wij er reeds op, hoe noodig het was, dat ook de beeltenis van wijlen Dr. J. Woltjer, den steenen, waschechten, nooit schipperenden Calvinist, deze historische zaal sierde.

Van harte juichen wij het dan ook toe, dat er thans een actie voor op touw is gezet.

Maar deze actie bedoelt meer.

Zij wil dezen rechtvaardige niet alleen door zijn portret, maar ook door de heruitgave van zijn voornaamste werken tot ons volk laten spreken, nadat hij gestorven is.

Dit doel zal ongetwijfeld bij al zijn oud-leerlingen en bij velen buiten dien kring met sympathie worden begroet.

Moge dit plan slagen.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Handwerkjes op Zondag.

Al weer een vraag over het 4de gebod!

Of neen, niet over het 4de gebod.

In dat geval zou ik deze verzuchting niet slaken.

Niet over het 4de gebod.

Want dan zou ze gegolden hebben de heiliging van den Dag des Heeren, die het hart en de ziel, het begin en het einde is van gebod 4.

Maar over wat men op des Heeren Dag al of niet mag doen. En deze vraag doet me — niet in alle gevallen, maar wel in de meeste waarin ze gedaan wordt, en vooral als ze gedaan wordt in dezen concreten vorm — zuchten: „Ach, wanneer zullen we het toch eens zóo druk krijgen met de waarachtige, geestelijke heiliging van den Dag des Heeren, dat we geen tijd meer over houden voor zulke talmudische kwesties!”

‘k Zou ook voor minder reeds dankbaar zijn.

‘k Zou het óók al wezen, als de ontzaglijke

antwoordde: „wilt gij de acte niet lezen, dan zal ik ze weer mede nemen”. Voetius zei op zijn beurt: „ik zeg niet, dat ik haar niet wil lezen”.

Daarop vertrok de luitenant met zijn sergeant, „blyvende de Ghemeente evenwel” — zoo zegt Trigland — „eendrachtelijk in stilte ende Godes vrees by malkandere”. Tot tekst had Voetius genomen, Matth. 11:23, „Coemt tot my, alle die vermoeit ende beladen zijt, ende ick sal u verquicken”.

Zoo was hij dus als predikant van Heusden opgetreden. Denzelfden dag werd hem en zijne moeder een woning aangewezen: zijne vrouw bleef voorloopig nog te Vluyen. Zelf vertrok hij onmiddellijk na zijn intrede met eenige leden van den kerkeraad en den magistraat naar Den Haag, om den gang van zaken bij de Staten toe te lichten, aangezien ook de tegenpartij afgevaardigden daarheen had gezonden. De Staten besloten daarop een tweetal gedeputeerden naar Heusden te zenden, ten einde eene verzoening te bewerken, en in afwachting van hunne komst, trad Voetius den volgende Zondag niet op. In den loop der week kwamen de gedeputeerden te Heusden, doch tot eene schikking kwam het niet. De zaak kwam opnieuw voor de Staten, en deze resolveerden den 14den Juni 1617 bij meerderheid van stemmen, dat Voetius onwettig was beroepen, doch dat men, ter wille van de rust in het stedske, zou toelaten, dat hij „bij provisie als bij leeninghe” daar den predikdienst zou blijven waarnemen.

Hiernede was echter de rust allerminst hersteld. Een bittere strijd volgde nog, dien ik hier niet uitvoerig kan beschrijven. Het kwam zoo ver, dat de kerkeraad op 28 Mei 1618 Grevius van zijn dienst ontsloeg en drie dagen later Voetius' vriend Johannes Cloppenburg in zijne plaats beriep. De ontslagen predikant beriep zich natuurlijk op de Staten, en deze bewerkten door hunne gelepen-

eisch van dat heerlijke 4de gebod van Gods heilige Wet, in zijn geestelijken, Nieuw-Testamentischen zin, zóo algemeen verstaan werd, dat er voor vragen als die over het geoorloofde van het opnemen van een handwerkje door onze vrouwen en meisjes op Zondag geen plaats bleef.

‘k Gevoel dan ook weinig lust om er op in te gaan. Ook om het gevaar, dat beantwoording ervan me onder den schijn zou kunnen brengen, van op Joodsch-Rabbinistische wijze voor anderen allerlei wetten te willen maken.

En dat gevaar zou me in dit geval zeer van nabij dreigen, nu inzonder — die er zelf overigens vrijwel voorstaat als ik — zijn vraag ten slotte zóo formuleert: „Heeft zulk een verbod” — van handwerkjes op Zondag — „onder ons een normatief karakter?”

Want, gelukkig, zou ik op de vraag, zóo gesteld, wel kunnen antwoorden met een krachtig „neen”, en er aan toe kunnen voegen, dat geen verbod van menschen onder ons, Gereformeerden, een normatief karakter heeft; dat alleen het gebod Gods onder ons geldt als normatief — maar daarmee antwoordde ik den vrager toch maar half.

Hij wenscht ook mijn persoonlijk oordeel te weten.

Nu, ik wil hem dat, al was ‘t maar alleen uit waardeering voor het vertrouwen, dat hij in me lijkt te stellen, niet weigeren.

Maar dan onder de uitdrukkelijke verzekering, dat ik daarmee niet geacht wil worden mee te doen aan de wettenmakerij op dit punt, waaraan nog altoos heel wat menschen zich vergasten.

Neen, naar mijn oordeel maakt, wie op Zondag een handwerkje ter hand neemt, zich daarmee op zichzelf nog niet schuldig aan ontheiliging van den Dag des Heeren.

Men moet hierbij allerlei omstandigheden in aanmerking nemen.

Zoodra dat „handwerkje” voortzetting wordt van den dagelijkschen arbeid, wijl het verdienste of bijverdiensde beoogt, krijgt het het karakter van slaafschen arbeid. En het is juist slaafsche arbeid, dien gebod 4 verbiedt.

Al evenzeer is het zonde tegen gebod 4, zoo het middel wordt om zich aan de heiliging van des Heeren dag, d.w.z. aan de toewijding ervan aan ‘s Heeren dienst, te onttrekken of, wat op hetzelfde neerkomt, den tijd te doodden.

Maar als onder het voeren of aanhooren van een gesprek, misschien een gesprek over geestelijke dingen, onze vrouwen of meisjes, wijl ze moeilijk met leëge handen kunnen zitten, een handwerkje opnemen, dat haar aandacht niet in beslag neemt, ben ik erg benieuwd te hooren, met welke gewichtige redenen de leden van haar sexe, die er met ledige handen in den schoot bij zitten, haar op grond van gebod 4, kunnen bestraffen over Zondagsontheiliging.

Dát is mijn oordeel.

Maar — nog ééns — dit oordeel beger ik niemand op te leggen. En al wenschte ik wel, dat al mijn broeders en zusters op dit punt aan de wet der dienstbaarheid ontkomen waren, — ook hier geldt de regel, van Rom. 14: „Die twijfelt indien hij eet, is veroordeeld, omdat hij niet uit het geloof eet,” en „Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd.”

V.

F.

teorden, dat Grevius op de beide Pinksterdagen, 3 en 4 Juni, toch predikte. Voetius stond echter op den eersten Pinksterdag zijne namiddagbeurt aan Cloppenburg af, die op deze wijze intrede deed, zeker niet in volkomen overeenstemming met de kerkenorde! Grevius beantwoordde dezen slap met het formeeren van een tegenkerkeraad, wat tot onstichtelijke tooneelen bij de godsdienstoefeningen aanleiding gaf. De zaak kwam voor de Gorcumse classicale vergadering, die haar verwees naar de provinciale synode van Delft. Deze bevestigde den 1sten November 1618 Grevius' afzetting, en verklaarde diens tegenkerkeraad voor onwettig. Drie weken later approbeerde de classis het beroep van Cloppenburg. Ondertusschen vergunden de Staten Grevius zijn tractement te behouden, totdat de Nationale Synode, die op 13 November 1618 te Dordrecht zou bijeenkomen, zou gesloten zijn. Na den afloop dezer Synode weigerde Grevius de onderteekening van de „acte van stilstand”, die van de Remonstrantsche predikanten werd geëischt, en werd derhalve gebannen. Hij bleef echter hier en daar prediken en nam ook deel aan de bekende samenkomst te Antwerpen, waar de Remonstranten zich organiseerden. Kort daarna te Emmerik gevangen genomen, werd hij tot levenslange gevangenis veroordeeld en in het tuchthuis te Amsterdam opgesloten. In October 1621 wist hij echter te ontsnappen. Hij had zich tijdens zijne gevangenschap op de rechtsgeleerdheid toegelegd, en in het tuchthuis in fraai Latijn een geschrift onder den titel Tribunal Reformatum de pijnbank bestreden, als in strijd met de Christelijke levensopvatting. Hij gaf dit boek in 1624 te Hamburg uit, en is kort daarna op een reis vermoedelijk om het leven gekomen; althans men heeft nooit meer iets van hem gehoord.

JOH. C. BREEN